

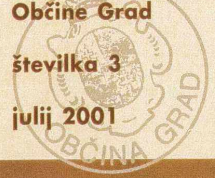

O B Č I N A
Grad

Informativno glasilo
Občine Grad

številka 3

julij 2001

Spoštovani!

Tretja številka glasila naše občine izhaja prav v trenutku, ko se pripravljamo na praznovanje prvega občinskega praznika. Morda je to trenutek, ko se ob vsej slavnosti tega datuma spomnimo na prehojeno pot in vse težave, ki so jih morali premagati tisti, ki so nam samostojno občino izborili.

Nemalo poti, telefonskih razgovorov, sestankov in prepričevanj pa tudi modrosti in iznajdljivosti je bilo potrebno, da so se gospodje na vladi dali prepričati, da si Grad in okolica zasluži svojo občino. Če ne iz drugege razloga, pa čisto na osnovi zgodovinskih dejstev – Grad ima namreč tržne pravice že iz konca 15. stoletja in le malo je krajev v Sloveniji, ki se s tem lahko pohvalijo. Pa tudi triletno obdobje, ki ga končujemo kot samostojna občina, potrjuje, da je bila takratna odločitev vlade povsem pravilna in za prebivalce občine tudi koristna. Marsikatera investicija in skrita želja vas, občanov, namreč v prejšnji, skupni občini ne bi mogla biti realizirana, ker za to pač ni bilo dovolj sredstev pa tudi posluha ne. Proračun skupne občine, ki je takrat zajemal dvanajst vasi, je bil manjši od letošnjega proračuna samostojne Občine Grad s sedmimi vasi za osemdeset milijonov sit.

Glede na manjši obseg občine je razlika kar očitna in za nas tudi zelo razveseljiva. Seveda pa je za to potrebno ogromno dela, prijav in lobiranja, kajti večino dodatnih sredstev je možno pridobiti le skozi razpise ministrstev.

Zato upam, da osmi avgust, rojstni dan Občine Grad, tudi vam pomeni dan zadovoljstva, radosti in ponosa, in da ga skupaj z nami z veseljem praznujete.

Vaš župan
Daniel KALAMAR

CENJENI BRALCI!

Ljudje hrepenimo po raziskovanju svojih korenin. Saj se spomnite, kako je, ko kakšna vam neznanca oseba poveže vaš priimek z nekom, ki ga pozna... In naenkrat ugotovita, da je oseba, ki jo neznanec kuje v oblake, vaš stric, ded ali pa celo oče. In dober vtis, ki ste ga naredili nanj, je že tu! Za katerega se vam ni bilo potrebno nič truditi. Samo, da nosite ta priimek... in že je vse lepše, lažje...

V zadnjem času je zelo popularno izdelovanje oziroma raziskovanje rodovnih debel. Kako fino se je pohvaliti, da so bili tvoji predniki iz te in te plemenite družine... Ker to pomeni, da tvoj rod že stoletja in stoletja živi in ustvarja tu, kjer si zdaj ti. Da je v tem prostoru še živeč duh tvojih prednikov in da lahko gradimo na njihovi tradiciji.

In če te individualne izkušnje prenesemo na izkustvo naroda,

moramo pritruditi, da je tudi tu tako. Le zakaj bi Slovenija v obdobju svojega osamosvajanja na vsaki večji javni prireditvi s takim ponosom prikazovala Brižinske spomenike, prve zapise v slovenskem jeziku iz 10. stoletja? Zato, ker so se ozaveščeni posamezniki zavedali, da lahko samo trdni dokazi narodovega obstoja in ustvarjanja v njemu lastnem jeziku prepričajo mednarodno skupnost, da gre za samosvoj narod z lastno zgodovino. Kjer ne vzdržijo nobene teorije o Vendih oziroma njihovih potomcih.

Vsebina tokratne številke glasila, katere izdaja sovpada s 1. občinskim praznikom, je osredotočena na raziskovanje zgodovine naših krajev – sicer zelo preprosto, pa vendarle dovolj natančno, da lahko potegnemo glavne vzporednice med nekoč in danes. In ugotovimo, da so pred nami trume kot mravljece pridnih ljudi bile

svoj boj za vsakdanji kruh. In da imamo kar nekaj zvenceh imen, po katerih nas poznajo tudi v daljni Ljubljani, s katero se tako radi primerjamo. Dostikrat jih tam poznajo celo bolj od nas.

Ko so pred leti v času mojega študija na fakulteti omenjali Mikloša Küzmiča, moram priznati, da mi ni bilo čisto jasno, ali je to ista oseba s Kukoje ali ne. In ko sem ugotovila, da gre za našega rojaka, nisem razumela, zakaj ga sami tako malo poznamo, poudarjamo in se hvalimo z njim. Še kar nekaj takih primerov imamo.

V tokratnih prispevkih hočemo opozoriti na tiste, ki so s svojim delom presegli povprečje, pa naj gre za zmagovalce ocenjevanja najlepše urejene okolice, odličnjake ali uspešne tekmovalce v državnem merilu.

Ker na teh temelji jutri. In ob takih potencialih si upam trditi, da bo naš jutri uspešen!

OCENJEVANJE DOMAČIJ IN LOKALOV V OBČINI

Drži, da tako ali drugače v občini deluje turistično društvo, ki naj bi skrbelo za lepšo podobo naših vasi. Vendar ne moremo ostati samo pri delu in pobudah redkih posameznikov, zato smo sklenili, da naredimo še korak naprej. Želeli smo vzpod-

*Majda in Marjan Žohar,
Dolnji Slaveči 36*

buditi vse občane, da vsak pri sebi poskrbi za lepši izgled tako domačije kakor lokala.

Za to imamo kar nekaj razlogov:

- Naša po vsej verjetnosti največja priložnost je prav gotovo v turizmu. Temu v prid govori tudi dejstvo, da bo v skladu z dogovori v kratkem prišlo tudi do uradne ustanovitve Krajinskega parka RAAB – ÖRSEG – GORIČKO.
- Trendi v svetu se močno spreminjajo in čedalje več ljudi išče kraje, kjer je narava kar se da neokrnjena.
- Nenazadnje se tega zaveda veliko ljudi v naši bližnji in širši okolici, ki so v tej smeri naredili tudi ustrezne korake.

Namen te akcije je v prvi vrsti vzpodbujanje k lepšemu, bolj urejenemu videzu naših krajev in ne kako grajanje ali kritiziranje morda ne ravno najbolj sprejemljivih rešitev. Zato smo v prvi vrsti dali poudarek avtohtoni arhitekturi, starim

vrstam dreves, okrasnih rastlin in grmov, skratka podobi, kot si jo predstavljamo, ko o njih govorijo naši starši, babice in dedki.

Popolnoma se zavedamo, da morda vsem ta način ne bo pogodu, vendar pa moram povedati, da si ravno dandanes ljudje, ki se zavedajo vsesplošne globalizacije sveta, kjer se lahko v zelo kratkem času zabriše vsaka sled za kulturo, ki je tam še pred kratkim bila, prizadevajo za pridobitev ali potrditev prepoznavnosti.

Ocenjenih je bilo točno 40 gospodinjstev in 15 lokalov. Obširno poročilo, tudi z bogatim fotomaterialom, načrtujemo v eni naslednjih številčk glasila ali pa morda samostojno razstavo. Vsekakor vas bomo o vsem tem obvestili.

Rezultati ocenjevanja pa so:

Med domačijami je dosegla najvišje število točk oziroma 1. mesto doma-

čija, katere lastnika sta Marjan in Majda Žohar, Dolnji Slaveči 36, 2. mesto: Ivan in Darinka Bauer, Grad 188d, 3. mesto: Andrej Gjergjek, Vidonci 3, 4. mesto: Ludvik Bokan, Dolnji Slaveči 114, 5. mesto: Vida in Alojz Toplak, Motovilci 5
Med lokali je najvišje število točk dosegel Vinotoč »Pod figo«, Vidonci.

Uradna razglasitev rezultatov in podelitev priznanj bo v sklopu praznika občine GRAD.

Vsem izbranim in nagrajenim v imenu ocenjevalne komisije iskreno čestitam.

Vsem sodelujočim družinam in lastnikom lokalov v ocenjevanju se zahvaljujem za vašo pripravljenost in prijazen sprejem na vaših domovih v želji, da spoštujete izbor komisije in v naslednjem letu ponovno sodelujete.

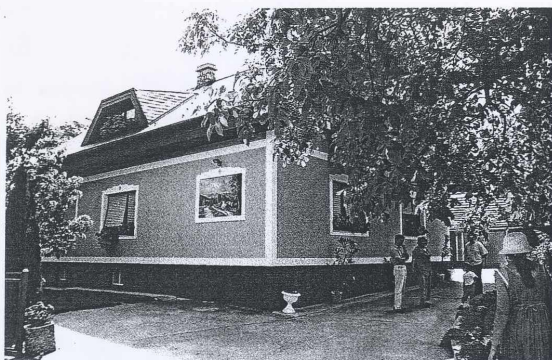
Predsednik komisije za
ocenjevanje okolice, Marjan KOVAC

Darinka in Ivan Bauer, Grad 188d

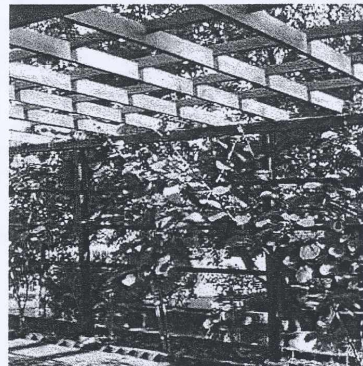
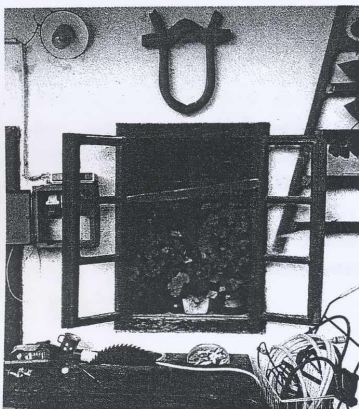
Andrej Gjergjek, Vidonci 3

Ludvik Bokan, Dolnji Slaveči 114

Vida in Alojz Toplak, Motovilci 5

Vinotoč »Pod figo«, Vidonci

UTRINKI S SLOVESNOSTI OB DOKONČANJU 2. FAZE OBNOVE GRADU, 20.7.2001

Tiskovna konferenca za medije in predstavitev poslovnega načrta gradu doktorja Bogomirja Kovača

Visoki predstavniki EU, ministrstva za kulturo in lokalne politike na prireditvi. Na županovi levi ministrica za kulturo, Andreja Rihter.

Po resnih zadevah tudi čas za zabavo in sprostitvev

Dober tek!

ODLIČNJAKI

Prav je, da ob koncu osnovnošolskih let javno pohvalimo tiste, ki so bili na določenih področjih boljši in uspešnejši od ostalih. Zato vam v nadaljevanju predstavljamo učence, ki so vseh osem let dosegali odličen učni uspeh, ter posamezne krožke, kjer so bili naši učenci še posebej uspešni.

Vsem skupaj iskrene čestitke!

*Alenka Fujs
(Vidonci)*

*Andreja Ficko
(Grad)*

*Denis Recek
(Kruplivnik)*

*Klementina Lesic
(Kruplivnik)*

*Mateja Lenarčič
(Grad)*

*Mateja Sever
(Radovci)*

*Melita Kosednar
(Kruplivnik)*

*Nikita Juhnov
(Grad)*

PROMETNI KROŽEK

K prometnemu krožku se je po lastni odločitvi v začetku šol. leta 2000/2001 na OŠ Grad prijavilo 23 učencev in 1 učenka. Šola je za delo krožka dodelila 40 ur, realizacija dela je ob koncu leta pokazala 102 uri. Vsebina dela krožka je zajemala:

- poznavanje CPP (cestnoprometnih predpisov) – nadgradnja iz nižjih razredov
- vožnjo po spretnostnem poligonu
- vožnjo po mestnih ulicah.

Večina učencev je bila pri delu v krožku zelo delavna, ob dokazovanju znanja in spretnosti pa so bili eni bolj, drugi manj uspešni.

Rezultate dela so učenci dokazovali na različnih tekmovanjih.

Na osnovi šolskega tekmovanja smo dobili ekipo za regijsko tekmovanje v Murski Soboti. Našo šolo so na tem tekmovanju zastopali kolesarji: Armin Celec, Vedran Lazarevič, Matej Gumilar, Uroš Gomboc in Zdravko Ficko ter mopedisti: Denis Recek, Željko Sukič in Petra Bunderla.

Rezultati:

Učenec **Denis Recek** je bil na regijskem tekmovanju v M. Soboti 11. maja 2001 na tekmovanju KAJ VEŠ O PROMETU **prvi** v kategoriji mopedistov.

Učenec **Željko Sukič** je bil na istem tekmovanju **drugi**.

Učenka **Petra Bunderla** je bila na istem tekmovanju **tretja**.

Učenca **Denis Recek** in **Željko Sukič** sta zastopala občino Grad oz. UE M. Sobota na enakem državnem tekmovanju 26. maja 2001 v Izoli. Denis je dosegel na državnem te-

Sorazmerno bogat vozni park na novem poligonu.

kmovanju **4. mesto**, Željko pa **11. mesto** (nastopilo je 28 mopedistov).

Učenec **Armin Celec** je bil na regijskem tekmovanju 11. maja 2001 najboljši kolesar in je tudi nastopal na državnem tekmovanju v Izoli kot kolesar. Dosegel je **18. mesto** (med 58-imi tekmovalci).

Radio MAXI iz Ljutomeru je v sodelovanju s policijsko upravo M. Sobota organiziral prometni kviz, tekmovanje z naslovom OTROCI V PROMETU – NAŠA NAJVEČJA SKRIB. Na razpis smo se prijavili tudi prometniki in tričlanska ekipa naše šole: Denis Recek, Vedran Lazarevič in Matej Gumilar. Ekipa je bila najboljša na regijskem tekmovanju v M. Soboti 31. marca 2001 in je tako napredovala v finalno tekmovanje 10. maja 2001 v Ljutomeru, kjer je zastopala UE M. Sobota in dosegla (nečastno) drugo mesto. Za nagrado so si učenci prislužili lepo žensko gorsko kolo in 10 kolesarskih čelad.

Mislim, da so tekmovalci dosegli pričakovanja in zaslužijo pohvalo, najboljši pa so tako že nagrajeni s priznanjem, medaljami oziroma pokali.

Mentor krožka Aleksander LUTHAR

Tako vadijo naši prometniki na novem vadbišču.

DRAMSKI KROŽEK

Življenje je splet želja in uspehov.

Trudimo se, da bi dosegli čim višji standard, da bi svojim otrokom omogočili čim lepše življenje. Ob tem pa večkrat pozabimo, da denar ni vse.

Včasih moraš najti čas za sprostitvev, odložiti moraš skrbi in težave ter si vzeti čas zase.

Člani dramskega krožka to vemo. V tem šol. letu smo veliko časa namenili igri. Tudi če smo bili kdaj žalostni in smo imeli učenja čez glavo, smo našli čas za igro. Igrali smo s srcem, živeli smo se v izmišljene like.

Sodelovali smo na vseh šolskih proslavah in krajevnih prireditvah.

Zlobne čarovnice so malo dobro čarovnico zaprle v kletko.

Spomladi pa smo se odločili, da se pomerimo še z drugimi dramskimi skupinami. Naštudirali smo igro **Mala čarovnica, ki ni mogla biti zlobna**.

Na območnem tekmovanju v M. Soboti smo bili najboljši, zato smo se udeležili medobmočnega srečanja. Tudi tu smo zmagali, zato smo Pomurje zastopali na državnem tekmovanju. Uspelo nam je, dobili smo državno priznanje.

Z igro smo želeli sporočiti, da dobrota premaga zlobo, pa če je ta še tako strašna.

Člani dramskega krožka so igro Mala čarovnica, ki ni mogla biti zlobna prikazali tudi v kulturni dvorani pri Gradu.

Člani dramskega krožka z mentorico Marijo ŠTEŠL

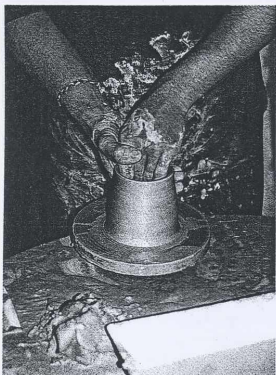
LOŃČARSKI KROŽEK

Mladi lončarji smo letos nadaljevali z že utečenim delom. Naše delovanje smo usmerili v uresničitev naslednjih ciljev:

- skrbeti za oživljanje tradicionalnih dejavnosti,
- pri učencih razvijati koordinacijo telesa,
- razvijati čut za estetiko,
- spoznati tehnologijo nastanka glinenega izdelka na lončarskem vretenu,
- spoznavati osnove ekonomije in trženja.

Poleg običajnega dela v šoli smo bili dejavni tudi v širšem merilu.

Novembra smo svoje delo predstavili na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, in sicer na Dnevih tehnične kulture. Mimoidoči so občudovali naše delo in se tudi sami preizkusili v lončarjenju. Seveda so obiskovalci prireditve izvedeli, kdo smo, od kod prihajamo in kakšne so značilnosti našega kraja.

Oblikovanje gline na lončarskem vretenu

Pred kratkim smo pripravili razstavo naših izdelkov na Državnem srečanju mladih tehnikov. Tudi tu je bil odziv publike presenetljivo dober, kar nas vzpodbuja k še bogatejšemu nadaljnjemu delu.

Mentor lončarskega krožka Karel ŠALAMON

KEMIJSKI KROŽEK

Svoje znanje iz kemije so preverjali učenci 7. in 8. razreda. Bronasto Preglovo priznanje pa so osvojili naslednji učenci: **Valerija Šadl, Selma Grah, Uroš Gomboc, Slavko Recek, Kristjan Bokan in Vedran Lazarevic**.

Mentorica kemijskega krožka Amalija SUKIČ

FOLKLORNA SKUPINA

V šolskem letu 2000/2001 sta na šoli delovali starejša in mlajša folklorna skupina. Učili smo se goričke ljudske plesne in omenili tudi ljudske običaje. Nastopali smo na šolskih proslavah.

Kot majhen narod bomo v veliki Evropi obstali le, če se bomo zavedali svojih korenin, tradicije in kulture. Upam, da sem kot mentor k temu vsaj malo pripomogel.

Mentor folklorne skupine Jožef SLAVIČEK

TEHNIČNE DEJAVNOSTI

V okviru tehnične vzgoje se učenci seznanjajo s tehnologijo sodobnega časa. Tako so učenci preko šolskega leta izdelovali tehnično dokumentacijo s pomočjo računalnika. Najboljši med njimi so se udeležili regijskega srečanja mladih tehnikov v Lendavi. **Slavko Recek** iz 7.a razreda je zasedel **prvo mesto** in je zastopal pomursko regijo v isti panogi na državnem srečanju mladih tehnikov. Tu se je v konkurenci 22 tekmovalcev iz cele Slovenije uvrstil na četrto mesto. Na regijskem srečanju se je odlično odrezal tudi **Denis Recek** iz 8.a razreda.

Mentor tehničnih dejavnosti Karel ŠALAMON

GRAD

Grad je razloženo središčno naselje z gručastim jedrom v dolini Gračkega potoka. Leži sredi zahodnega dela Goričkega in sega na vzhodu na greben, kjer meji na Radovce in Vidonca, na zahodu na greben, kjer se stika z Doljnimi Slaveči, Gornjimi Slaveči in Kuzmo. Po sredi med njima poteka strm greben proti severu do Doliča. Dostop v vas je po cesti iz Bondoncev in po cesti iz Večeslavcev, ki doseže južno mejo vasi pri kužnem znamenju Belem križu (303 m).

Naselje leži na nadmorski višini od 267 do 390 m. Gručasto središče vasi leži na nadmorski višini 267 m, najvišji del vasi pa je Pepelšček z nadmorsko višino 386 m, kjer se proti severu teren dvigne na višino 389 m.

Naselje, katerega jedro se nahaja v naplavljeni dolini Gračkega potoka in njegovih pritokov, se razprostira po okoliških gričih, ki so večinoma vulkanskega izvora. Pojavljajo se bazaltni tufi, ki so posledica vulkanskega delovanja v okolici Gleichenberga. Vulkanski izbruhi pepela in kamenja v pliocenu so ustvarili razgibane reliefne oblike pri Gradu in v bližnji okolici. Danes tvori bazalt spricho svoje odpornosti visoke gorske kope in ploščata slemena. Bazalt pa je dal tudi nekaj kamnolomov, ki so danes opuščeni, v preteklosti pa so jih ljudje uporabljali kot gradbeni material in je bil v prvi polovici prejšnjega stoletja znan daleč naokoli.

Na bazaltnem grohu stoji tudi grajski kompleks. Zaradi kamninske sestave je to strma pokrajina z vsekanimi dolinami, v katerih je voda v teku tisočletij ustvarila slikovite kanjone, ki svojo podobo najlepše razkrijejo pozimi. Vzpeti svet sestavljajo skrilavci, gnajsi, blestniki, amfiboliti in filiti, v dolinah pa so terciarne usedline peskov, prodov, peščenjakov, glin in laporjev, ki dosežejo velike globine. Zemlja je težka ilovica, pomešana s peskom in prodcem, drugod je lapornata, na grebenih tudi prodnata in ob potokih peščena. Položnejša pobočja in dna dolin večjih ali manjših potokov so

intenzivne njivske in travniške površine. Na dvignjenih in prisojnih legah je nekaj tudi večjih vinogradov in sadovnjakov. Mešani gozdovi se razprostirajo na osrednjem in zahodnem slemenu, na severni strani segajo globoko v dolino pretežno iglasti gozdovi, na jugozahodni strani pa sega ozek pas macesnovega gozda prav do vzhodja doline.

Jedro vasi tvori centralni zaselek, imenovan Pörge, ki je s kamnito potko povezan z grajskim poslopjem. V njem se nahajajo skoraj vsi infrastrukturni objekti: cerkev, župnišče, šola z vrtcem, trgovine, gostilne,

Trgovina v pristavi, zaselek Gornji grad

zdravstveni dom, zavarovalnica, zasebna zobna ordinacija, banka, pošta, cvetličarna, lekarna, mlin in oljarna, sedež občine, krajevni urad, kulturna dvorana, športno igrišče, gasilski dom, obrat velenjske tovarne konfekcije Mclub, kamnoseška delavnica in nenazadnje tudi pokopališče.

Neposredno od dostopu h gradu leži zaselek, imenovan Gornji grad, ki tvori skupaj s parkom in grajskim poslopjem ter pristavo (kjer je bila nekoč šola) zgodovinsko jedro vasi in je svoj pomen izgubil šele v novejši zgodovini. V tem zaselku stoji gostilna iz leta 1754. Tretji, po številu prebivalcev največji del vasi, tvorijo po okrog štrlečih vzpetinah in dolinah ležeči zaselki: Marof, Ka-

niža in Bajna na vzhodnem slemenu poleg gradu, na zahodnem slemenu Majčev breg, Rajbarjev breg, Šandorjev breg, Balažinova graba, Gjerkeševa graba, Pekova graba, Sabolova graba, Tomaševa graba, Rankova graba in Gumilarjev breg, na severu pa Bomečev breg in Bežanova graba.

Naselje je v tesni zvezi z gradom, ki stoji na pomolu strmega griča, obdan s 5 ha parkom, in daje vasi značilno zgodovinsko obeležje.

Vas Grad se v zapisanih zgodovinskih dokumentih prvič pojavi leta 1365 pod imenom Waraliafalo (vas pod gradom – Podgrad), leta 1366 pa kot Waralyafalw in districtu Waralyakurnik (vas pod gradom v upravljanju župnije Podgradje). Leta

1478 se omenja kot Opidum Lyndwa (opidum – trg, kraj s tržnimi pravicami), leta 1498 kot opidum Felsewlyndwa, oz. leta 1499 kot Oppidum Felsewlyndwa. Ime Lyndwa je verjetno že precej starejše oz. je bilo v uporabi že veliko prej, a se je nanašalo na posestvo in grad na hribu in ne toliko na vas samo. Še v francijskem katastru iz leta 1860 se namreč za del sedanje vasi Grad, ki leži na desnem bregu Gračkega potoka, uporablja ime Kukojca.

Dokumenti imajo tole oznako za grad in zemljišče: Terram quandam nomine Lyndwa ad Ferreum castrum pertinentem iz leta 1208, predicti castru Lyndua et suarum pertinentiarum iz leta 1214, po dolgi vrsti dru-

gih dokumentov se leta 1498 in 1499 omenja castrum Felsewlyndwa. Za naselje se ime Grad v dokumentih uporablja od leta 1952, čeprav je že v zapiskih g. Slaviča iz leta 1918 navedeno poleg imena Gornja Lendava tudi ime Grad.

V preteklosti so bili prebivalci tega kraja predvsem podložni kmetje, kjer so bile značilne cele, polovične, četrtsinske in osminske kmetije. Največ je seveda bilo malih osminskih kmetij.

ju samem (Mclub, KK Pomurka, krajevni urad, občinska uprava, pošta, banka itd.). Precej ljudi pa še vedno hodi na sezonsko delo oz. je za stalno zaposlenih v tujini (Avstrija, Nemčija). Stare kmečke hiše so večinoma zapuščene in propadajo. V pretežno kmečkih hišah živi starejše prebivalstvo, drugače pa prevladujejo prenovljene kmečke hiše in gospodarska poslopja, ki danes služijo drugim namenom, ter nove hiše.

Med temi bomo kot prvega omenili vsekakor grad Grad, ki se omenja že leta 1208, ko je tu stoloval grof Nikolaj Amadejec iz Železnega. Grajsko poslopje, ki ga obdajajo stolpaste arkade, obkroža peterokotni tloris obodnih traktov, ki sežejo ponekod v prvo, ponekod v drugo nadstropje. Dasi se v zasnovi še skrivajo elementi srednjeveškega grajskega jedra, kaže danes celota baročno podoba iz 17. stoletja. Med njo so vpleteni deli iz 16. in 18. stoletja, kar velja za kapelo z razgibano streho in za zvonik. V gradu so ogromne ječe in kleti. Znotraj poslopja je globok vodnjak, vklesan v živo skalo in zavarovan s ploščo. Na JZ strani gradu je bil cvetlični vrt z vodnjakom, ki stoji še danes. V gradu je bila grajska kapela, kjer so opravljali verske obrede. Danes je v njej muzej. Še zdaj je pred gradom velik grajski park, kjer se dvigajo zelo stara drevesa in kjer poleg domačih vrst rastejo še primerki platan, rdečih bukev, tulipanovcev, gledičevk, ceder in drugih dreves. Lastniki gradu so bili: cistercijski samostan iz Monoštra (1183), templarji, Amadejci, Haholdi, poznejši Banfiji, Szechyiji, Bathyaniji (1684), Szaparyji in Szechenyiji, ki so vladali do propada Avstro-Ogrske. Med vojnama je bil last soboškega veleposestnika Hartnerja. Danes je namenjen ogledu, v grajski kapeli je skromna zbirka starin iz gradu in okolice.

Pozdrav iz Gornje Lendave

Razglednica iz Gornje Lendave, na kateri je cerkev Marije Vnebovzete, trgovina Maksimilijana Harija v Pörgi, Kreftova gostilna in del Pörge.

Ljudje so živeli skromno, saj je na majhnem koščku zemlje živela številčna družina. Zemljiška razdrobljenost je botrovala velikemu izseljevanju našega ljudstva v tujino. Še danes pa se ta razdrobljenost kaže v majhnosti kmetij, saj ena kmetija zajema 1–5 ha zemlje.

Ljudje se danes ukvarjajo predvsem s poljedelstvom, le malo jih re-di živino, kvečjemu svinje, piščance in drugo perjad. Ukvarjajo pa se še s sadjarstvom, ponekod z vinogradništvom, ki pa je bolj za domačo uporabo. V vasi imamo tudi čebelarja, ki svoj med oddaja na domač trg.

Naselje se je v zadnjih desetletjih bistveno spremenilo. V vasi je 214 gospodinjstev. Nekdanja kmečka gospodinjstva so danes delavsko-kmečka oz. delavska. Hiše so ljudje prenovili in adaptirali.

Večina prebivalcev je zaposlenih v M. Soboti ter okolici, tudi v kra-

Demografska slika naselja kaže upad prebivalstva vse po letu 1953. Spodaj prikazana tabela nam kaže gibanje števila prebivalstva vasi Grad v obdobju od 1698 do 2000.

leto	1698	1829	1869	1900	1910	1931	1948
število preb.	280	487	616	962	1025	1020	1183
leto	1953	1961	1971	1981	1991	1997	2000
število preb.	1120	973	920	846	809	777	734

(vir: Sraka, Prekmurje in Prekmurci, Sinergija, priloga, za leto 2000 je podatek vzet iz občinskih virov).

Grad je eno največjih in najstarejših naselij na tem območju, saj je bil že v 12. stoletju omenjen kot upravno in vojaško središče. Leta 1208 je tu prvič izpričana prazupnija. Naselje je v tesni povezanosti z gradom, ki stoji na pomolu strmega griča in je najboljše grajski kompleks na Slovenskem. Vas ima bogato in pestro zgodovino in seveda veliko zgodovinskih in sakralnih elementov.

Grad se obnavlja in bo v prihodnosti ponovno zablestel v vsej svoji lepoti in veličini, kakršno je imel v davni preteklosti. V bližini gradu je izvir zdravilne vode.

Na obronku zaselka Kaniža stoji grobnica grajskih velikašev, imenovana Kripta. Prvotno so po vsej verjetnosti pokopavali grajske velikaše na prostoru pred današnjo cerkvijo, po zadnji prenovi gradu leta 1751

pa so najbrž sezidali lastno grobnico na omenjenem obronku. Po II. svetovni vojni je bila notranjost grobnice izropana, le zidovje še nemo stoji in priča o veličini nekdanjih gospodarjev, ki so našli tu zadnje počivališče.

V središču vasi stoji cerkev Marije Vnebovzete, ki spada med najkvalitetnejše arhitektonske gotске spomenike Pomurja. Začetek sedanje cerkvene zgradbe naj bi segal v 14. stoletje. To velja za gotški prezbiterij in njegovo povezavo z ladjo. Prvotno je imela cerkev raven strop, ki so ga odstranili leta 1660, ladjo pa obokali in poslikali. Leta 1690 je imela cerkev še lesen stolp. Cerkev danes obsega prezidan zvonik iz leta 1729, visok 35 m, nižjo ladjo in višji, poligonalno zaključen prezbiterij. Cerkev obdajajo oporniki in opasujejo zidci. Oba portala sta kamnoseško obdelana. Križnorebrast in zvezdast obok prezbiterija počiva na geometričnih konzolah in polstebrih. Glavni oltar je leta 1778 izdelal radgonski kipar Klein.

Na njem je lesen Marijin kip iz leta 1510, preostanek krilnega oltarja. Sedanji strop ladje je bil po zamisli arhitekta Plečnika izdelan leta 1955. Stranski oltar je izdelan po zamisli arhitekta Bitenca. V preteklosti je bilo ob cerkvi pokopališče, ki pa je danes na bližnji vzpetini. Kapela sv. Jožefa stoji na zaselku Marof. Vsako leto se 1. maja tu zberejo farani in z mašo počastijo svetnika Jožefa delavca. V naselju je tu-

Kripta v zaselku Kaniža.

di več križev, ki stojijo ob cestah in za katere skrbijo domačini.

Šolstvo se pri Gradu omenja zelo zgodaj (1208 v okviru župnije), leta 1829 je bila ustanovljena enooddelčna šola s poukom v zasebni hiši, ki se je 1911 leta razširila v dvoooddelčno. Leta 1919 se je šola poddržavila in prišla pod upravo kraljevine SHS. V letih 1927/28 se je šola razširila v štiri oddelke in imela prostore v zasebni hiši (št. 185) poleg cerkve. Kasneje je občina odkupila stare grajske prostore (stara šola oz. prištava) in jih preuredila v šolsko poslopje. Leta 1971 so bile zahteve po novih prostorih tako velike, da so določili nov prostor in zgradili novo šolsko poslopje v Pörgi. Šola se je imenovala po narodni herojinji dr.

Anici Rotdajč. Največja pridobitev pa je bila telovadnica leta 1997. Zgradil se je še vrtec, gospodinjске učilnice in računalnice, tako da se na šoli nemoteno izvaja vzgojno-izobraževalni proces. Zgodovina šolstva pri Gradu je bila sicer že podrobno opisana v prvi številki glasila.

V vasi je aktivnih več društev, med katerimi je najstarejše gasilsko društvo, gasilski dom ima danes tudi dvorano, v kateri se odvijajo razne prireditve (proslave, veselice ipd.), začetki gasilstva pa segajo v leto 1890. Druga društva, ki delujejo v vasi pa so: KUD France Prešeren Grad, Turistično društvo, Gračka pomlad, Športno društvo Grad in Pevsko društvo Lyndwa.

Tu je bil doma Štefan Slamar (1820 – 1877), dobitnik slovenskih dijakov in množitelj prekmurske književnosti, ki je prevedel iz madžarščine svetopisemske zgodbe za otroke. Tu je župnikoval do smrti 1891 publicist in nabožni pisatelj Štefan Žemlič.

Vas Grad je zelo bogata z zgodovino, ki je podrobneje ne moremo zajeti v tem članku, saj je zelo obsežna in zanimiva za vsakega človeka, ki se tukaj zaustavi. Nemogoče bi bilo prenesti na papir vse doživljaje in vse skrivnosti, ki nas lahko čakajo ob obisku naselja in ob naravnih ter kulturnih danostih, zato pot pod noge in odkrivat lepote, ki se nam ponujajo vsak dan.

DOLJNI SLAVEČI

ALSOZCLENECHE 1365, ALSO – ZALOCHE 1499, DOLJNI SLAVEČI

Zelo raztreseno naselje se vleče domala 3 km daleč po dolini potoka Lukaj ob cesti Motovilci–Kuzma. Pripadajoči zaselki na zahodnem slemenu so: vzhodno od ceste Ažija, Kukoja in Ferkova gasa; na drugi strani so Ungarov breg, Vratušov breg, Beli breg in Olabe; proti gor-

njeslavečki meji pa Reckova graba in Šumarski vrh.

Prst ob potoku Lukaj, ki zaradi globokega korita le redko poplavi, je peščena, drugod lapornata, ilovnata ali prodnata (šodrna). Na obeh pobočjih so skrbno obdelane njive, kjer goje največ pšenico, koruzo, precej tudi ječmen, in manjši travniki. Zemljo so obdelovali s kravjimi

Zadnji odhod učencev iz Slavečke šole.

in konjskimi vpregami, danes je to že izumrlo.

Ob hišah raste sadno drevje in brajde, tudi vinogradi in vrtovi. Mešani, v glavnem zasebni gozdovi, so na slemenu in pobočjih, s katerih segajo globoko proti dolini. Hiše so zidane, obnovljene, veliko je že tudi novih. Nabijanice in cimprane hiše izginjajo. Nekaj jih je bilo še s slamo kritih.

Pred približno 150-imi leti sta bila zgrajena gostilna s trgovino, katera lastnik je bil Žid Piler, in mlin, katerega lastnik je bil Žid Werner. Od njiju je celotno gospodarsko poslopje odkupil Janez Forjanič z ženo Ano. Po 35-ih letih je takrat gostilno s trgovino podedeloval sin Franc z ženo Sidonijo. V njuni lasti je bila 36 let. Danes pa že 42 let z njo gospodarja vnuk Franc z ženo Marijo.

Mlin sta podedovala sina Ludvik in Kalman, za njima pa vnuka Marija in Herman. Danes je mlin opuščen.

V vaškem domu je bila zbiralnica mleka, gasilska orodjarna; dvorana, sejne sobe... Prvo gasilsko društvo je bilo ustanovljeno leta 1935.

Med leti 1895 in 1968 je bila na Dolnjih Slavečih šola, potem pa je bil pouk opuščen. Šolsko poslopje so prodali zasebnikom.

Tu so se rodili:

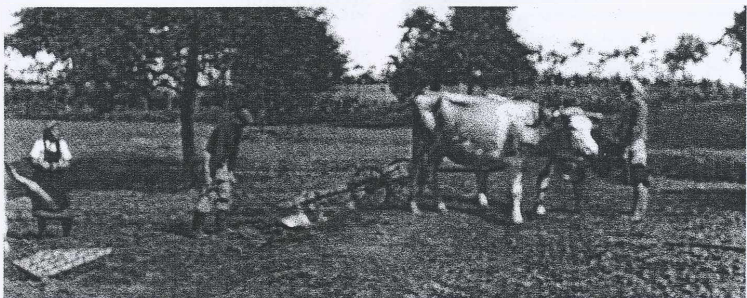
- Mikloš Küzmič (1737 – 1804), prvi pisatelj prekmurskih katoličanov, ki jim je oskrbel dva abecednika in pet verskih knjig,
- Mirko Lenaršič (roj. 1882), publicist in mednarodno priznani umetniški fotograf,
- Anton Vratuša (roj. 1915).

Slika gostilne in trgovine izpred 150 let

Hiša Potočnjekovih iz l. 1903

Oranje s kravjo vprego

KOVAČEVCI

Eden takih, ki si je oglje pripravljval sam in ga uporabljal v delavnici, je bil Janez Sukič iz Kovačevci.

Po zapisih se vas Kovačevci pojavlja leta 1365 pod imenom Kouachouch, nato pa še leta 1499 pod imenom Kowasowoz.

Kovačevci so razmetano naselje na slemenih in grapah ob potoku Bezjak in njegovih štirih pritokih. Skozi vas vodi makadamska cesta, ki povezuje Vidonce in Poznanovce. Vas se deli na naslednje zaselke: Bašov breg s 3 hišami, Čorov breg s 3 hišami, Francova graba s 5 hišami, Horvatova graba s 3 hišami, Hubrov breg z 2 hišama, Pozvekov breg z 2 hišama, Kocvenklinov breg z 1 hišo, Krčmarovi z 1 hišo, Roudijova graba s 4 hišami, Hlapcov breg ali vrej

(prebivalci Vrejščarje) s 7 hišami in Žekšova graba s 4 hišami. Zemlja je težka, ilovnata, na severu ob Bezjaku prodnato peščena. Več obdelovalnega sveta je na zahodnih prisojah. Ob hišah so pomešani travniki, njive, sadovnjaki in vinogradi samorodnic. Poglavitna poljščina je pšenica, manj je rži, ječmena in koruze. Med sadnim drevjem je največ jabolčan. Na severnem delu potoka Bezjak je istoimenski del gozda, nato pa še Trejbaš, Pušča in Polakanca, na zahodu pa Bukonja in Francove dužine. V preteklosti so bile kmetije vezane na kravjo in konjsko vprego, danes pa se uporabljajo traktorji s

priključki. Hiše so zidane in večina obnovljene, nabijance izginjajo. Gasilska orodjarna je bolj skromna. Najbolj pogosti priimki so Žekš, Roudi in Gjergjek. Redki posamezniki so zaposleni v Murski Soboti, ki je oddaljena 20 kilometrov.

V preteklosti je bila naša vas znana tudi po žganju oglja.

Žganje oglja je bilo precej zahtevno opravilo. Pripraviti je bilo treba kvalitetna drva (bukev, hrast, akacija). Ta drva so nato razžagali na krajše in zložili v piramido. Zložena drva so obdali z zemljo, debeline okrog 20 cm. Pustili so le majhno odprtino, kjer so zakurili, pozneje pa je služila za dovod zraka. Ta, ki je pripravljval oglje, je moral biti vseskozi zraven in skrbeti, da ne bi drva zagorela, kajti potem bi ostal brez drv in oglja. Trajanje opravila je bilo odvisno od velikosti zloženega kupa drv, ponavadi 2–3 dni. Ko je videl, da proces gre proti kraju, je zadelal odprtino in po potrebi polival z vodo, da je zadušil ogenj. Čez nekaj časa, ko se je ta masa ohladila, so začeli odkopavati zemljo. To maso so morali presejati – pepel so vrgli stran, oglje pa so spravljali v vreče. Uporabljali so ga v delavnici za segrevanje železa, ki so ga nato oblikovali po želji.

Štefan GJERGJEK

KRUPLIVNIK

Vas Kruplivnik se omenja prvič leta 1365 pod imenom Koprinik; leto kasneje, 1366, je zapisan kot Wyzaloucha, ki se je preimenoval v Koprywnik. Leta 1961 je štel 413 prebivalcev, 87 hišnih števil, 88 gospodinjstev, 348 kmetov. Deset let kasneje, tj. leta 1971, je vas štela 352 prebivalcev, 80 hišnih števil, 80 gospodinjstev, 299 kmetov.

Razloženo naselje na zahodu Goriškega leži v dolini Graškega potoka, obenem v slemenski pobočni in dolinski legi zahodno od ceste Bodonci–Grad, s katere je dostopno po krajevni cesti. V dnu doline so travniki, njive so na prisojnem, zloženem slemenu, južni in vzhodni strmejši del vaškega zemljišča pa je po-

rasel z mešanim gozdom. Obsega številne zaselke. Vzhodno od potoka, ki teče po dolini od Grada proti Vadarcem, so Gregarov breg, Rajnigarov rob, Hubrov breg, Kuzmičov breg in Logarov breg. Zahodno od potoka so Dole, Jeruzalem, zaselek je gotovo dobil ime po redu templarjev. Vas sestavljajo še Lončarov breg in Beli križ. Tu je še zaselek Frumenova graba, ki pa se v pisnih virih ne omenja. Izraz uporabljamo v domači rabi.

Prst je ob potoku peščena, drugod lapornata in ilovnata, pomešana z drobnim prodrom. Glavne poljščine so pšenica, ječmen, koruza in krmne rastline. Vse več je majhnih traktorjev, primernih za gričevnat teren. Sa-

dno drevje raste pri hišah in po pobočjih med njivami in travniki. Brajde so pri hišah, tudi majhni vinogradi. Zasebni mešani gozdovi so na jugu proti Vadarcem, manjše krpe gozda pa zlasti na vzhodnem strmem pobočju. Pri nas je obilo gob.

Hiše so večinoma zidane, nove ali obnovljene. Nabijance izginjajo. Dve hiši imata še slamnato streho. Kmetje so kooperanti. Krmijo mlečno in mesno govedo ter bekone za prodajo. Imajo skupinski vodovod, nekateri še vodnjake s talno vodo. Ob suši vode zmanjkuje.

Vas ima gasilski dom. Leta 1875 je bil ustanovljena osnovna šola. Do zgraditve šolskega poslopja leta 1888 je bil pouk v zasebni hiši. Gostilna

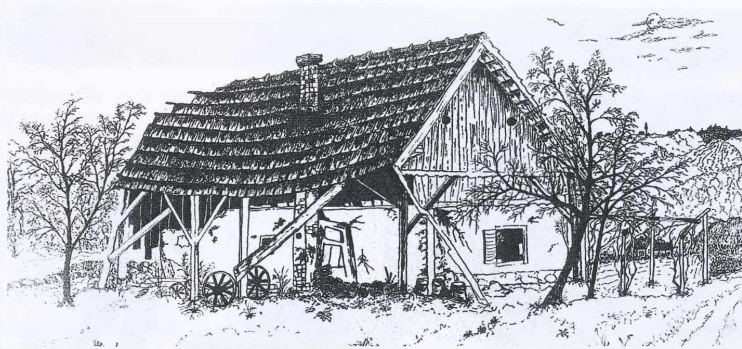
je pri Belem križu. Zasebni električni valjni mlin že nekaj let ne obratuje. Omenja se tudi čebelarstvo. Bogat revir s poljsko in gozdno divjačino upravlja lopska družina Radovci. Vas ima pokopališče.

Danes šteje vas Kruplivnik 226 prebivalcev, 69 hišnih števil, 69 gospodinjstev (vir iz občinskega urada). Prebivalstvo je pretežno kmečko – delavskega sloja. Lastniki malih kmetij dajejo zaradi bolezni ali starosti v najem zemljo večjim kmetom. Po obdelovanju površin in načinu sodobnejšega kmetovanja ter staležu živine prednjači kmetija Grahovih, po domače Šujstrovih. Mlad gospodar si je posodobil in razširil hleve; v najemu ima veliko zemlje, od katere bi mogoče že marsikatera zaraščala.

Ostala gospodinjstva so mešane sestave. Mlajši ljudje so zaposleni, poleg tega še kmetujejo, večji del s stroji. V vasi je tudi zbiralnica mleka, in sicer pri »Bulfovih«. Manjši odstotek ljudi je zaposlenih v tujini. Vas premore 57 gospodinjstev, ki so priključena na telefonsko omrežje. Od vseh vaških cest je asfaltiranih 1,850 km.

Stari gasilski dom je odslužil svojemu namenu, nadomestil ga je novi, prostorsko mnogo večji, s sodobno gasilsko opremo in avtomobilom. Vsemu daje krono gasilska sirena z najnovejšo priključitvijo. Zaselek Beli križ ima ulično razsvetlavo, hkrati premore gostilno, ki je na novo urejena in lahko sprejme večje število gostov.

Hiše v vasi so večji del nove ali obnovljene. Videti je še ostanke treh starih, razpadajočih hiš, ki so posled-

Ena izmed starih, dotrajanih hiš v Kruplivniku št. 34, risba Štefka Bohar

nji fosile te vrste gradenj. Pokopališče ima novo, sodobno mrliško vežico, kjer je prostora za dva mrliča hkrati.

VALJČNI MLIN

Vaška znamenitost je bil star valjni mlin, ki pa žal ne opravlja več svoje funkcije in ga je lastnica Ana Ruh posodobila in prenovila v stanovanj-

ske namene. Njen oče Karel Zorger z ženo Ano ga je dal postaviti leta 1929. Mlin je deloval na »magajarum«, vendar je požgal veliko drv in so ga zamenjali za motor na lesni plin. Ta je potreboval manj kurjave. Leta 1957 je »prišla« v vas elektrika in mlin so montirali na električno napeljavo. Karel Zorger je bil lastnik in upravitelj tega mlina vse do leta 1977, ko je umrl. Eno leto zatem je vmes prihajal obratovat v mlin njegov sin Bela Zorger od Grada, ki nadaljuje tradicijo mlinarja pri Gradu. Najdaljša doba obratovanja kruplivniškega mlina je bila na vodni pogon.

V začetku, od leta 1929 naprej, je imel Karel Zorger zelo dosti dela. Kmetje so vozili v mlin rž, pšenico, ajdo, proso in koruzo. Seveda so domov vozili moko, iz katere so gospodinjje delale dobrote. Na kamne so še mleli oves in ječmen kot krmo za živali. Mlinar Bela Zorger pravi, da so pred sto leti mleli na kamne, in da je bila tista moka po okusu boljša od današnje.

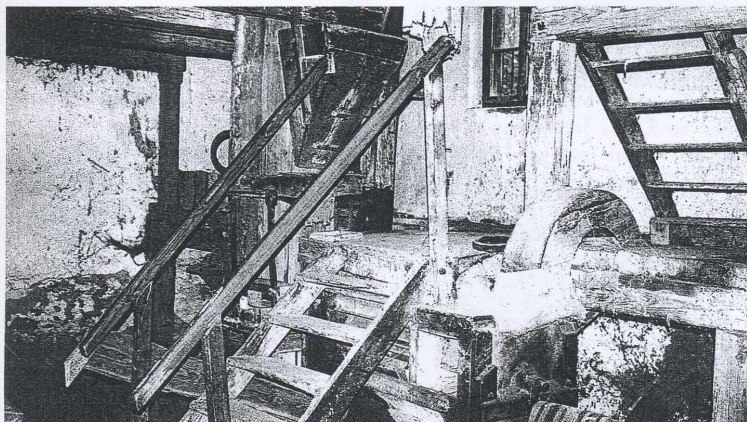
Zorgerjev mlin v Kruplivniku
Mlinarjevo delo in vrtenje koles
se je zlivalo v pesem. Kdove, kolikim
življenjskim zgodbam je bil priča in
kolikim lačnim ustom je zmel kruha?

BELI KRIŽ

Druga znamenitost, ki stoji ob cesti Grad – Kruplivnik blizu Kukojske, je kužno znamenje, ki mu pravimo Beli križ in tudi zaselek vasi se imenuje po njem. V teh krajih je v 18. stoletju razsajala kuga, ki je pobrala nesterito ljudi. Kot da se je ravno Kukojske smrt izognila »kakor bi skrivala v sebi zbirko zdravnih zelišč«, je zapisano v knjigi Po sledovih zlatega peresa.

V ta spomin je iz tistih časov postavljeno znamenje Beli križ.

V Kruplivniku živimo veseli, trdoživi in gostoljubni ljudje. Ko vas pot zanese v naš kraj, se o tem prepričajte.

Notranjost Zorgerjevega mlina – stopnice, ki vodijo v zgornji del mlina, so sedaj le še spomin in podoba na sliki

MOTOVILCI

Pri nas niso potekali zgodovinski boji, niti se ne moremo pohvaliti z ljudmi, ki bi bili s svojim delom znani v širši zgodovini in domovini. Tako ne moremo imenovati človeka, zaradi katerega bi prihajale k nam trume nadebudnih učencev, ki bi občudovale vsak štor, na katerem naj bi ta pomembna oseba hladila svojo prvo jezo ali pa vrezala vanj inicijalke prve ljubezni. Ker tega preprosto nimamo, je usoda morala

Viri govorijo, da je bilo leta 1921 v vasi 415 prebivalcev, leta 1937 pa 455. Istega leta je bilo v vasi 89 hiš. Zaradi skope zemlje in velike naseljenosti vas ni mogla prehraniti vseh vaščanov in ljudje so se morali izseljevati. V Franciji je bilo 150, v Nemčiji 55, v Ameriki 7, v Slavoniji pa 30 izseljencev in sezonskih delavcev. Ker so ljudje veliko prepotovali, so nekateri govorili več svetovnih jezikov. Leta 1937 je bilo

Stara hiša v Motovilcih in nekdaj zelo veselo opravilo – mlatitev z »magajarom«.

za našo prepoznavnost poskrbeti na drugačen način. In verjemite, da ji je uspelo!

Kakšno »motovilsko priliko« gotovo poznate tudi vi, zato jih ne bi posebej naštevati. Marsikdo pa gotovo ne ve, da jih je napisal doktor Anton Vratuša – sicer že pred nekaj desetletji. Če njegove trditve držijo, boste morali ugotoviti sami, ko nas boste obiskali, da pa nas vseeno ne bi brezglavo iskali po vsem svetu, vam bomo na kratko predstavili našo vas.

O zgodovini vasi je malo znane. Prvič je bila omenjena leta 1366 kot **Nedelkouch in dystrictu Waralyakurniky (v okolici Podgradja)**, leta 1499 pa kot **Mothowylcz**.

Naselje je deloma obcestno, deloma pa razloženo in poteka ob potoku Lukaj, ki se v bližini Ropoče izliva v Ledavo. Tu je križišče cest M. Sobota-Grad in M. Sobota-Kuzma. Na pobočju sta Cmorov in Majcanov ali Babnjekov vrh. Pretežni del vasi je v dolinici kilometer od občinske ceste Grad-Pertoča. Nekaj hiš je tudi vzhodno od vasi na Velikem bregu.

tri četrtnine prebivalstva katoličanov, ostali so bili evangeličani. Istega leta sta bili v vasi dve trgovini in ena gostilna, medtem ko industrije ni bilo. Ljudje so se ukvarjali s kmetovanjem. Ker so imeli malo zemlje, so jo izkoriščali do konca in ji niso omogočali dovolj počitka. Poglavitni pridelki so bili pšenica, koruza, krompir, oves, rž in krmne rastline.

V suhih letih je bolj uspevalo žito, v mokrih pa koruza in krompir. Ti dve kulturi sta bili sestavni del kmečke prehrane. Povprečno so imele družine po dve kravi, po številu pa so bili na prvem mestu prašiči. Nabava in vzreja perutnine nista zahtevali velikih finančnih sredstev, zato je bilo to kot nalašč za male kmete. Piščance in jajca so sproti prodajali in s tem v glavnem pokrili gospodinjске izdatke.

Danes se je število prebivalstva v primerjavi z letom 1937 prepolovilo, še imamo trgovino in dve gostilni. V vasi imamo gasilski dom, katoliško kapelico, evangeličanski zvonik ter sodobno mrliško vežico. Vaščani smo povezani z razsvetljavo, telefonijo in sistemom kableske televizije, v prihodnosti pa se pripravljamo na izgradnjo kanalizacije. Za napredek in dogajanje v vasi skrbita predvsem Gasilsko društvo Motovilci in Društvo za šport, kulturo in turizem »Lukaj«. Vas se lahko pohvali z velikim številom obrtnikov, še vedno pa dosti ljudi išče zaslužek v tujini (Avstriji, Nemčiji). V vasi smo imeli dolgo časa pomemben poklic kovača, v zadnjih letih pa je pri nas posebej znano mizarstvo. Kmetijstvo kot poglavitna panoga prejšnjih časov izgublja svoj pomen, tako da le redko kje še zasledimo poln hlev govedi.

Fotografije s prizori pristnega kmečkega življenja tudi pri nas vedno bolj vzbujajo nostalgijo po nekdanjih časih, ko je bilo vse drugače kot danes. A morda tudi lepše?

Marjanca FERKO OMAHEN

Vaška gostilna pred 60-imi leti

RADOVCI

Vas Radovci se prvič omenja leta 1365, in sicer pod imenom LADAFOLUA, kar spoznamo iz primerjave listin iz leta 1365 in 1366. Beseda Ladafolua je madžarskega izvora in se v prevodu glasi nekako tako:

LADA je okrajšana oblika imena Ladislav; FOLUA je vas.

Pozneje je imela vas Radovci še mnoga druga imena, kot npr. RADACHOWCZ leta 1499.

Tabela nam prikazuje, da je bilo npr. leta 1971 v Radovcih 400 prebivalcev, takrat je bilo v vasi 80 hiš, 90 gospodinjstev in od tega kar 361 kmetov.

PREBIVALSTVO V LETIH OD 1869–1971

Leto	1869	1880	1890	1900
Štev. preb.	268	281	361	462

Leto	1910	1931	1953	1971	2000
Štev. preb.	555	499	482	400	242

Danes pa je zaslediti upadanje števila prebivalstva, nekatere hiše ostajajo same in nekaj jih že tudi propada. Vzrok za to so zaposlitve v mestih in tujini, kjer ljudje tudi ostanejo. V primerjavi z letom 1971 pa je opaziti tudi velik upad kmečkega prebivalstva oziroma obdelovalne zemlje, saj jim le-ta ne omogoča preživetja. Kljub temu pa je v Radovcih nekaj večjih kmetov, ki se aktivno ukvarjajo z živinorejo.

Radovci ležijo v dolini ob potoku Spuniki, na sosednjih pobočjih in slemenih. Vas obsega večje in manjše zaselke, in sicer: Vuča dolina, Koncvenklinovi, Balažinova graba, Sukičova dolina, Drvaričeva ravnina, Sabotinovi, Fartelov rob, Lončarova dolina in Melinova graba. Povprečna nadmorska višina vasi je 300 m.

Vas Radovci je dobivala novo podobo šele po letu 1971, kar nam pričajo številne skrbno čuvane fotografije naših babic in dedkov.

Kljub temu, da so bili takrat mnogokrat za marsikaj prikrajšani, pa se radi povrnejo z mislimi v preteklost, v kateri je bilo prav tako doživetih veliko lepih trenutkov. Če že ne drugega, so si takrat znali drug za drugega vzeti čas in si deliti slabe in dobre strani vsakdanjega življenja.

Suzana FARIČ

Pred leti so v vasi sami izdelovali opeko

Kljub delu se je našel čas tudi za prijeten klepet

Ena izmed hiš v Radovcih nekoč

Tudi hlev je bil drugačen kot je danes.

Gradnja hiše nekoč

VIDONCI

Vidonci so razloženo naselje, ki leži ob izviru treh potokov, kateri se združijo v osrednjem delu vasi. Sestavljeni so iz večjega števila zaselkov: Bajna, Dolenski vrej, Fickova graba, Hajdičeva graba, Klajnberg, Klučarov vrej, Koutarova graba, Kovačova graba, Majžarski vrej, Mesarova graba, Mlinarov vrej, Nabregin breg, Olabe, Pozvekov breg, Sabolova graba, Silašova graba, Spodnji dol, Šlemerova

Iz leta 1627 izvira tudi vizitacijski zapisnik tedanje gornjelendavske župnije, v kateri so bili takrat protestantje. V tem zapisniku so bili omenjeni tudi podložni polkmetje in kočarji, ki so bili dolžni služiti pastору. Večina le-teh je prihajala iz Vidoncev in Kruplavnika, in so kot zanimivost poimensko navedeni. Ugotovimo, da se večina omenjenih priimkov (Lovenjak, Gyergyek, Hor-

Slike predstavljajo delovanje OŠ Vidonci v šestdesetih letih.

graba, Vajdova graba, Vancarova graba in Vukov breg. V zadnjem času se za zaselke iz spodnjega dela Vidonce uporablja tudi ime Bosna. Skozi Vidonce poteka pomembna cestna povezava med središčem v Prekmurju, to je Mursko Soboto, in Porabjem v sosednji Madžarski.

Prvič so Vidonci omenjeni leta 1365, ko so Madžari izvedli prvi popis v takratni madžarski krajini Totsdag, kar v prevodu pomeni Slovenska Krajina.

Leta 1365 se Vidonci pojavljajo pod imenom Bukalya, kar prevedemo Podbukovje. Prvo ime je bilo povezano z obsežnimi gozdovi, ki so še danes neke vrste značilnost Vidoncev. Ime Bukalya oziroma izpeljanke tega imena (1366 – Bykalya in dystricte Waralyakurniky, 1499 – Bykallya, 1541 – villa Bykallya) se pojavljajo v različnih listinah vse do 17. stoletja. Leta 1626, približno 250 let po prvi omembi kraja, se prvič srečamo z imenom Vidonez, ki je madžarsko ime za Vidonce. Od takrat se ime kraja ni več spremenilo.

vat, Vrečič, Hajdič) ujema z današnjimi tipičnimi priimki v Vidoncih.

V 17. stoletju so doživeli vrhunec tudi turški vpadi na gornjelendavsko območje. Turki so neusmiljeno ropali, ubijali in odpeljali veliko ljudi v suženjstvo.

Naslednji pomembni mejnik predstavlja ustanovitev šole, leta 1899. Do leta 1910 je pouk potekal v opuščenih

gostilniških prostorih. V letu 1910 pa se je pouk preselil v novo zgrajeno stavbo. Šolo so obiskovali otroci iz Vidoncev, Otovcev in Kovačevcev. Tako je leta 1937 petrazredno šolo obiskovalo 244 otrok, od tega 145 iz Vidoncev. Šola je na žalost svoja vrata zaprla leta 1977.

Leta 1932 je bilo ustanovljeno gasilsko društvo Vidonci, ki uspešno deluje še danes. Še posebej slavnostno je bilo leta 1957, ko so svojemu namenu predali vaško-gasilski dom. S tem so se končno izpolnile sanje, ki so jih Vidončani dolgo nosili v sebi, to je imeti prostor, ki bo postal središče kulturnega in družabnega življenja v vasi.

Ko smo že pri društvih, omenimo še Športno društvo Vidonci, ki je bilo ustanovljeno leta 1996. Le-to je postalo gonilna sila športnega, družabnega in kulturnega življenja.

Zanimivi so tudi podatki o gibanju števila prebivalcev. Leta 1887 je bilo v Vidoncih okrog 40 hiš. Samo 50 let pozneje, leta 1937, je bilo v vasi že 170 hiš s približno 800 prebivalci. Rast števila prebivalcev se je začela umirjati in kmalu tudi upadati. Leta 1967 najdemo v Vidoncih le 149 hiš s 697 prebivalcev. Število prebivalcev se je nato še naprej zmanjševalo vse do danes, ko je v Vidoncih 114 gospodinjstev, s skupno 395 prebivalci.

V Vidoncih se je l. 1922 rodil Ludvik Gyergyek, strokovni pisatelj, elektrotehnik in dolgoletni profesor na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani.

Vidončani s ponosom gledamo na svojo preteklost. Kljub temu, da tu nikoli ni bilo rožnato, smo zmogli premagati vse ovire. Ravno to nas navdaja z optimizmom, ko zremo v našo skupno prihodnost. Verjamemo, da bomo s skupnimi močmi dosegli marsikateri cilj, na katerega bodo s ponosom zrlili tudi naši zanamci.

Robert KUZMIČ

Pri branju po zgodovini naših krajev so nam pomagali naslednji viri in literatura:

1. Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana: DZS, 1995.
2. Ivan Zelko: Zgodovina Prekmurja: Izbrane razprave in članki. Murska Sobota: Pomurska založba, 1997.
3. Ivan Zelko: Prekmurje do leta 1550, Murska Sobota: Pomurska založba, 1982.
4. Jože Zadavec: Moja vas v 30. letih: Socialno-medicinska podoba nekaterih prekmurskih vasi. Murska Sobota: Podjetje za informiranje, 1996.

OTVORITEV NOGOMETNEGA IGRIŠČA V RADOVCIH

V nedeljo, 24.6.2001, je potekala v Radovcih uradna otvoritev nogometnega igrišča. Po nekajletnih prizadevanjih nam je vendarle uspelo pridobiti lep, urejen objekt v vasi.

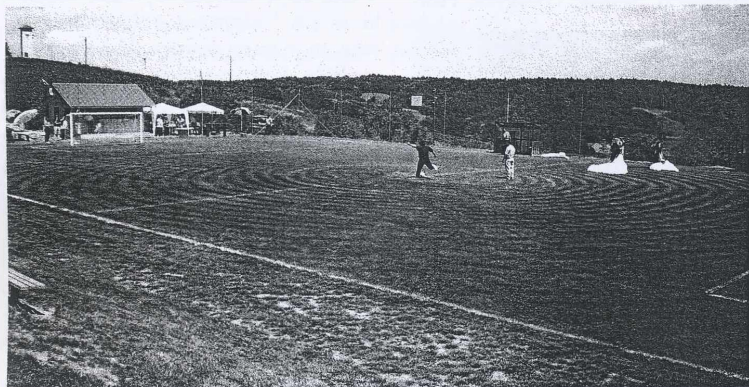
Ob tej priložnosti so se po končanem uradnem delu otvoritve, ki ga je s strelom žoge na gol sklenil župan Občine Grad, Daniel Kalamar, odvi-

Zelo atraktivna je bila tekma med prekmurskimi župani in žensko ekipo iz Škal, kjer je nežnejši spol dokazal, da znajo tudi ženske igrati nogomet in da se ta šport vse bolj uveljavlja tudi pri tem spolu.

Osrednji del pa je bila tekma med NK Rudarjem iz Velenja in NK Muro iz Murske Sobote, kjer

Ekipa radovskega podmladka – tudi me znamo igrati nogomet, mar ne?

Tudi mi malo »starejši« smo prava nogometna ekipa. Ne, leta pa res niso vsepovsod ovira.

Aha, kar obstali ste, župani. Pa menda ne bo že spet gol? Tekma med žensko ekipo iz Škal in župani prekmurskih občin.

jale na igrišču številne tekme med znanimi nogometnimi klubi.

Povabljenih je bilo kar 8 ekip, ki so bile z igranjem nogometa atraktivne za gledalce. Sodelovale so naslednje ekipe: Radovci – oldtimerji, ženska ekipa Radovski podmladek, Nonet Lyndwa, ekipa prekmurskih županov, ženska ekipa iz Škal, NK Rudar iz Velenja, NK Mura, NK Mura in ekipa selekcije MNZ Puconci.

smo imeli priložnost videti kakovosten nogomet.

Za prijetno vzdušje pa so prav tako poskrbele vse ostale ekipe in dokazale, da za nogomet leta ne predstavljajo nobene ovire.

Organizatorji so za obiskovalce poleg omenjenih tekem pripravili presenečenje, in sicer let letala in skok dveh padalcev (eden je športnemu društvu prispeval prijetno po-

zornost – dobili smo novo nogometno žogo, ki bo našim nogometašem še kako prišla prav).

Sledilo je družabno srečanje z bogatim srčelovom ob zvokih ansambla Atlanta, ki je poskrbel za veselo razpoloženje pozno v večer.

Investicija gradnje nogometnega igrišča je za vas Radovci predstavljala večje finančno breme, v njo je bilo vložene veliko prostega časa posameznikov, ki so vsak na svoj način in po svojih močeh prispevali k izgradnji le-tega.

Kljub vsemu pa smo na igrišče, ki ga imamo, zelo ponosni, saj je navsezadnje vendarle naše, in prav tukaj se bodo imeli priložnost razvijati v prave nogometne ase tudi naši najmlajši.

Konec koncev pa se lahko pohvalimo z dejstvom, da izgradnja igrišča prispeva k lepšemu videzu občine v celoti.

SEKTORSKE VAJE V KOVAČEVCIH

V vasi Kovačevci so se 23. 06. 2001 zbrali gasilci sektorja Grad in tudi gosti – gasilsko društvo Poznanovci se je odzvalo našemu vabilu. Skupno je prišlo 13 društev, ki so bila razdeljena na skupine. Članskih ekip je bilo 7, ena B ekipa, dve mladinski in dve ekipi članic.

Tekmovanje se je začelo ob 15. uri z dvigom zastave in predvajanjem slovenske himne. Po začetnih govorih sektorskega poveljnika in predsednika Občinske gasilske zveze Grad Silva Dervariča, smo šli na prostor tekmovanj, kjer so se odvijali mokri trodelni naped z zbijanjem tarče in suha vezba raznoterosti.

Članice Dolnjih Slaveč so z zbranimi 917-imi točkami osvojile prvo mesto, drugo mesto pa je pripadlo ekipi Radovcev z zbranimi 914-imi točkami.

Med mladinci je z osvojenimi 932-imi točkami prvo mesto pripadlo ekipi iz Motovilcev, drugo mesto pa so osvojili Doljni Slaveči z osvojenimi 919,5 točkami.

Med članskimi ekipami pa so bili rezultati naslednji:

1. mesto	Doljni Slaveči 2	906,5 točk
2. mesto	Doljni Slaveči 1	903,1 točk
3. mesto	Motovilci	878,5 točk
4. mesto	Kovačevci	872,0 točk
5. mesto	Grad	865,1 točk
6. mesto	Vidonci	859,5 točk
7. mesto	Krupljinik	842,4 točk
8. mesto	Radovci	838,8 točk

Ekipa Poznanovcev je kot edina nastopajoča med gosti zbrala 874,8 točk. Zmagovalnim ekipam je priznanja in pokale podelil župan Občine Grad, Daniel Kalamar.

Najboljše ekipe iz vseh kategorij imajo možnost sodelovati na regijskem tekmovanju, ki bo v Gerlincih 01. 09. 2001, in sicer članice Dolnjih Slaveč in Radovcev, mladinci Motovilcev in Dolnjih Slaveč, ekipe Dolnjih Slaveč 1, Motovilcev in Kovačevcev, katere bodo tekmovala med člani, in ekipa Dolnjih Slaveč 2, ki bo tekmovala v rangu starejših.

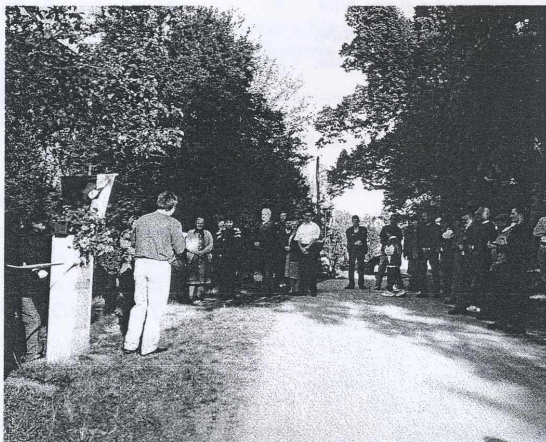
Štefan GJERGJEK

ULIČNA RAZSVETLJAVA
TUDI NA CMOROVEM BREGU V MOTOVILCIH

12. maja je bila svojemu namenu slavnostno predana ulična razsvetljava »Vrej«, ki so se je poleg domačinov udeležili povabljeni gostje. Večletne želje domačinov Cmorovega brega so uresničene s pridobitvijo 14-ih svetilnikov, ki so enakovredno zasvetili skupaj s tistimi v spodnjem delu vasi, ki to počnejo že desetletje. Vrednost celotne investicije (skupaj z dokumentacijo) je znašala okoli 3 milijone slovenskih tolarjev, ob finančnih sredstvih domačinov in vaških sredstvih pa je velik delež primaknila tudi občina.

Razsvetljava sta njenemu namenu predala župan Občine Grad, Daniel Kalamar, in predsednik VO Motovilci, Jože Ceiger, ki je ob prejšnjem predsedniku Viliju Grahju tudi najbolj zaslužen za izvedbo investicije.

Marjanca FERKO OMAHEN

KONCERT SHIRLIE RODEN IN ALENKE ZUPAN

»V pesmih, ki jih izvajata Shirlie in Alenka, je začutiti božji mir, ljubezen, čutiti je, da smo v notah in glasbi, v miru in ljubezni vsi eno«, tako je opisala koncert Shirlie Roden in Alenke Zupan poslušalka iz Kočevja. In res, v poslušanju pesmi, ki sta jih umetnici izvajali v nedeljo, 8. julija na grajskem platoju pri Gradu, je bilo začutiti toplino in ljubezen do ljudi in glasbe.

Shirlie Roden, pevka irsko vališanskega porekla, in Alenka Zupan, flavtistka iz Kopra, sta se v Sloveniji srečali leta 1996, začeli sodelovati. In kmalu so postali njuni koncerti zelo priljubljeni za ljudi vseh generacij. Nastopali sta skoraj po celi Sloveniji, poleg nastopov na

klasičnih odrih, pa sta izvedli vrsto koncertov v cerkvah in gradovih. Tak nastop je bil tudi pri nas – v gradu, s katerim sta umetnici zaključili letošnjo turnejo po Sloveniji.

Umetnici sta občinstvo očarali s starimi keltskimi pesmimi Irske in Walesa ter ljudskimi pesmimi iz Slo-

venije. Koncert ANGELSKI ZVOKI je povezovala Shirlie Roden sama. S svojo prisrčnostjo ob napovedovanju pesmi v slovenščini je občinstvo tako navdušila, da z Alenko nista smeli z odra, dokler nista izvedli še kakšne lepe pesmi. Shirlie je sama uglasbila Prešernovo pesem Pod oknom in jo z Alenko na koncertu tudi izvedla. Ob harmoničnem sozvočju Shirliejenega glasu in flavte je večer prehitro minil in poslušalci so lahko domov ponesli polno mero ljubezni in navdušenja nad lepo pesmijo.

Prijeten in svež večer na grajskem platoju se je zaključil z željo, da bi nas srčna energija, ki smo je bili poslušalci deležni, spremljala še dolgo.

Daniela KRPIČ

ŠTEFKA BOHAR (iz Kruplivnika)

Hrepenenje

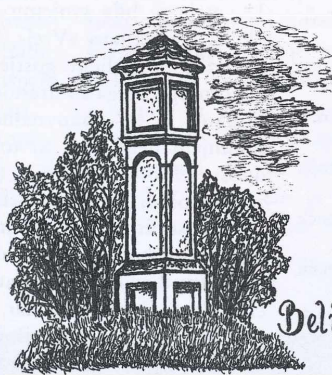
V jesenskem mraku
tih večer se naredi.
Kot da tod že davno
je obmolknilo dvoje src,
ki zdaj že v grobu spi.
Crna noč v špranje sili,
v peči ogenj že zdavnaj
več ne gori.
Sinovi so odšli po svetu
in kateri kdaj se žalosti.
»Ljuba mati,
še enkrat mi zapojte:
Ko sem jaz še majhen bil.
V tujem svetu vse je tuje,
in jaz bi rad z vami bil.«
Proseča misel se je utrnila,
a noč še bolj gluha je bila.
Sinove želja je vodila
do groba materinega...

Vzdih

Na bregu stara hiša
otožno kaže svoj obraz:
Glej, postaral me je čas!
Nekoč pred vsemi sem stala!
Gospodarja je zgodnja smrt
pobrala,
a ona – vdova,
reva sama je ostala.
Tja v daljavo zre
na mestne hiše. Kdove,
kje njen sin zdaj srečo išče?
Ona svojo usodo objokuje,
molitev Križanega premišljuje.
Srce ob njem spet upanje dobi.
Z njim si lajša stare dni.

Najstarejša Prekmurka
Neža Horvat (25.9.1896–6.3.2000),
risba Štefka Bohar

Deli križ

Upodobitev: Štefka Bohar

Ob prelomnicah

Po stezastih zrcnih golobje pero,
misli mi plovejo pod širo no. bo.
Kje je že, davno... nekoč je bilo,
da srečaš prijatelja,
kako je lepo!
Že davno nekoč je bilo,
prelepo, presinje deško oko,
preveč prelepo,
da bi ostalo tako,
presvetlo bi sonce sijalo toplo.
Že davno na svetu vse to je tako,
da čisto veselje žvižgat rakom
je šlo.
Norec se smeje, burkež bobna,
lajnar pa svoje dalje igra.
Vse je lepo, kar je temu tako.
Ne misli prijatelj, ni meni lahko.
Zatisni ušesa, nasmej se okrog,
žalost pa svojo vrzi čez plot.

SONJA ŠTEFKO (od Grada)

Moj dom

V peči ogenj prasketa,
plamen s plamenom se igra,
siv dim v oblake se vali,
dokaz, da nekdo tukaj živi.
TO JE MOJ SKROMNI DOMEK,
moja topla, domača hiša,
tu ima dom tudi pajek
in tam iz luknje kuka miška,
pred hišo pa kuža straži,
saj name in dom
pridno pazi.

Neurje

Drevesa tiho so jokala,
veja za vejo je pokala,
na temnem nebu se je bliskalo,
vse je trepetalo in se stiskalo.
Neurje je obšlo deželo,
vse za sabo je poželo,
ostalo je le opustošenje,
razdejanje, žalosten pogled
na celotno stanje.
Ko se nov dan je pričel,
se začela je prenova,
da postalo bi vse tako,
kot je bilo in biti mora.
In dežela je zopet oživela,
do naslednjega neurja,
ko je zopet opustela.
Tako je tudi naše življenje,
enkrat je radost,
drugič trpljenje.

Življenje je le eno

Tiho veter svojo pesem šepeta,
kdove koliko let starega gozda.
Podi se med krošnjami dreves,
ostareli listi pripravili so ples,
ko nežno utrgal jih je z vej,
na vsej svoji poti tej.
Kot da oživeli so zares,
igrali so se radostno med sabo,
plesali, kot bi šlo za stavo.
Tudi mi taki smo,
delamo, da kaj ustvarimo,
na čas, ki teče, pozabimo
in potem se zavemo,
takrat, ko zadnjo sapo lovimo,
da odhaja nam prekratko življenje,
da ga nismo z veliko žlico zajeli,
da naše življenje
bilo je le trpljenje.
Saj smo le za druge živeli,
sebi pa nikdar privoščiti
nismo znali, smeli.
Takrat živeti se nam mudi,
ko k sebi poklicati nas Bog želi,
zato vam lahko rečem samo to,
da življenje je le eno
in zato naj ne bo izgubljeno.
Naj bo tako, kot si sami želite,
zato svoje skrite sanje uresničite,
da potem ne boste tudi vi,
prazni, jezni s sveta odšli.

TAKO SO JEDLI V NAŠEM GRADU KONEC 15. STOLETJA

ZAVOJČKI Z DIVJIM PRAŠIČEM

Potrebujemo meso divjega prašiča, kis, poper, cimet, sol, trebušnino (panceto), nageljnovе žbice, jajca, listnato testo.

Meso narežemo na kose (približno 4x4x1,5 cm). Kose mesa damo v mrzlo mešanico vode in kisa (1:1), zavremo in solimo. Pustimo vreti približno 10 minut, nato odcedimo, ohladimo in meso posušimo. Pripravimo mešanico iz približno enakih delov črnega popra, cimeta in soli. Za vsak kos mesa vzamemo 1 rezino pancete. Rezine na obeh straneh povaljamo v mešanici iz začimb in vanje zavijemo kose mesa. Zavito panceto pritrdimo z nageljnovо žbico.

Razvaljamo listnato testo in ga razrežemo na kvadrate. V vsak kvadrat testa zavijemo s panceto ovite kose mesa.

Pri tem pazimo, da so kvadratki testa ravno prav veliki za meso, tako da ne pride preveč testa. Zavojčke premažemo z jajčkom in pečemo na temperaturi 180 stopinj okrog 15 minut.

Namesto divjega prašiča lahko vzamemo tudi svinjino. Pomembno je, da se meso že med kuhanjem pokuha skozi, tako da potem ni pretrdo.

PIŠČANČJA JETRCA

Potrebujemo jetrca, panceto, rožmarinove vejice in nageljnovе žbice.

Vsako jetrce zavijemo v panceto in pritrdimo z nageljnovо žbico.

Nato v jetrca zasadimo rožmarinovo vejico. Pečemo 20 minut pri temperaturi 200 stopinj.

PIŠČANEC Z MANDLJI

Potrebujemo piščanca, mandlje, juho, čebulo, slanino, limonin sok, mešanico močnih začimb (sol, poper, nageljnovе žbice, muškati orešček).

Piščanca narežemo na približno 8 kosov. Kose prepečemo v slanini in olju.

Dodamo narezano čebulo, solimo, dodamo začimbe, mandlje, juho in pustimo, da malo povre, nato znižamo plamen in kuhamo 30-40 minut. Dodamo limonin sok in kuhamo, dokler tekočina ne povre in se omaka zgosti.

Srednjeveška pojedina 1

tolst kopun s še enim manjšim piščancem

sveže ribe brez omake in kuhan menek tudi brez omake in začimb, razne soli

pečeni piščanci z janječim hrptom oziroma ledeno pečenko

jajca, v vodi »izgubljena«, nato še ocvrta v ponvi na maslu ter prelita s sladko čežano obarvano z žafranom in rahlo okisano

postrvi v lastni omaki

poprovka s srnino

rahlo pecivo, posoto s hladnim snegom (sladkorjem)

zelje s slanino

gost, zelo sladek močnik

v ponci ocvrti golobčki

enoletni pitani koštrun z omako

sladek sir s hruškami, jabolki in redčkastimi breskvami

Srednjeveška pojedina 2

mład, pítan, v lastnem soku dušen kopun

postrvi in lipani, dušene v lastnem soku, začinjene s kisom in dišavami

jerebice in šečena srna

zavojčki z divjim prašičem

piščančja jetrca

jerebice, kuhane v vodi in divje kure v zeleni zeliščni omaki

piščanec z mandlji

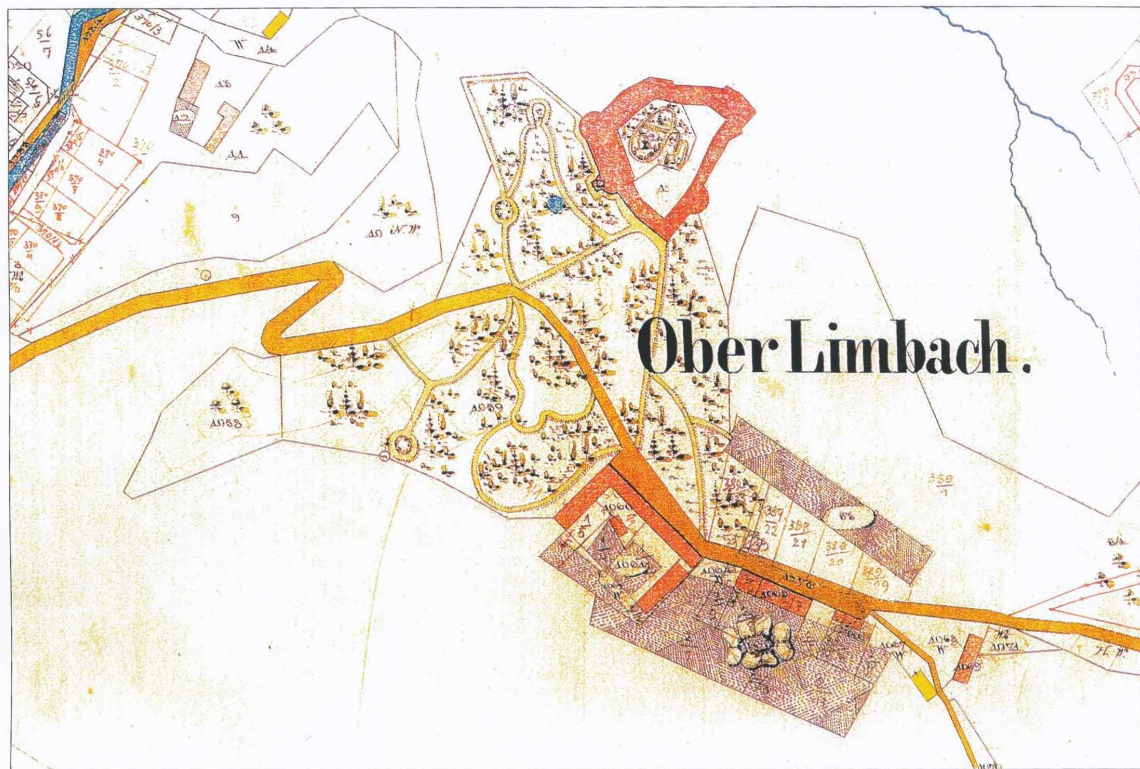

z medom politi krofi – pastille in kisló mleko

hruške in jabolka

Recepte ostalih jedilnikov dobite ob naslednjem občinskem prazniku. Do takrat pa – dober tek!

Francisejski kataster iz leta 1860

Grajski hodnik v času obnove

Grad iz zračne perspektive, 1995

»OBČINA GRAD – Informativno glasilo« • glavna in odgovorna urednica: Marjanca Ferko Omahen • uredniški odbor: Robert Kuzmič, Marjan Kovač, Suzana Farič, Štefanija Bohar, Štefan Gyergyek, Slavica Potočnik, Alojz Tuškei, Tatjana Grah • lektorica: Marjanca Ferko Omahen • fotografije: arhiv občine Grad • prelom in fotoliti: Atelje Antolin • tisk: Eurotrade Print d.o.o., julij 2001 • naklada: 800 izvodov • glasilo ni na prodaj – vsako gospodinjstvo v občini ga dobi brezplačno, drugi zainteresenti pa na sedežu Občine Grad, Grad 172, 9264 Grad, tel.: (02) 550 91 20.